

ACC. N:R M. 13322 : 1-15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Frilof Persson, Jonstorp*
Härad: *Luggude* Berättare: *" " (med tillhjälp av
dga. Persson)*
Socken: *Jonstorp* Berättarens yrke: *f.d. hantv.*
Uppteckningsår: *1954* Född år *1884 i Jonstorp*

Barnets vård och uppfostran under förskoleåldern. LUF 98.

S. 1-15.

Först och främst var det muddern som hade tillsynen över barnen. Blew det flera barn fingo de första tillse dessa cernare. Stundom blev barnens rörelsefrihet begränsad med att stå i en s. k. kage när muddern eller cyckonen utförde något arbete, som bakning eller tvätt. Huru knäpptes en s. k. om barnet hinner så det ej skulle nå en cyckel eller annat som kunde skada det. Någon bjälra vet jag ej om. När barnet kunde börja gå kunde det ej klara sig själv. Då fick det ha ständig tillsyn, var det utomhus fick det alltid ha någon som följde det.

Det var muddern som först förträdde barnen, sedan fingo de äldre cyckonen ta vid. Bättre familjer hade en "barnfös" som kunde ta hand om barnen och lära dem vad som behövdes. I ett-lartern kunde ej knäpptast någon cyckelsträngeregler inpräntas, till sådana familjer knäpptast tid. Huvudsaken var att barnen fick mat och tillvarena. Sedan fick skolan

Taga ut. Det var ej alla barn som voro lika lydiga. Många föräldras bröllo ej efter dem, ty många hade sin egen vilja som föräldrarna knappast kunde bemästra. Det var många barn inom alla samhällsgrupper som voro stridiga.

Barnen i de enkla lantherrnerna kallade sina föräldrar för mor, morfar, far och farfar och ofta "du". Såra gott bättre hem var det morarna och pappa - även pappis. Så många familjer använde även "du" till främmande besökare, men detta lilla ord blev strax så under nättat.

Örnhetens betyg geller mot barnen bestod oftast i att barnen fick sitta i knät på föräldrarna och även på främmandes. Dessa betyg geller gav ofta i form av gifter m. m. även kristes barnen hade endast på kinden, och även gamla gummor inlato sig till sådant, men detta är i mindre omfattning mera.

2. När barnet blev mera försigkommet fick det lära sig

hälsa på besökande personer, men det var ej alla barn som kunde förstå härtill. Då var det bäst att ej brug sig om dem utan detta kom an sig ej alls senare, flickorna fingo niga och pojkarne bocka och säga sig nissur. Att hälsa på olika personer i olika samhällsförhållning gjordes något olika - prästen och lärarna gjordes nuga mera än öfrigt folk i allmänhet. Barnen skulle oftast i bättre familjer hälsa föräldrarna med "godmorgon" och om kvällen med en godnattskys, mindre åtminstone och möjligen lästes en liten saga. När barnen kommo till ett främmmande hem skulle de hälla sig tysta och snälla och så fingo de förhålla sig någon kom till deras hem.

Hufvelser mot barnen kunde bestå i att de skrämdes med evlaren. Ofta skrämde barnen med berumhåringen, detta för att de skulle ej gå nära berummen. Hufvelser mot barnen fanns i rikligt mått, ofta beuro de fara för att bli tvättade. Men fick evlaren ingripa

än när

här som du inte är ren. Pelar du dig i näsan så kommer
kråkan och bygger bo i denna.

Pojkar blev ej förbjudna att leka med flickor och
omvänt men pojkar ville helst inte leka med flickor.

Barnen kunde även skrämmas med "stängliga", ilskna
kur.

Att barnen skändes med sofaren berodde på hans
fula utseende. De vuxnas inställning till denna
var ej vidare god då han under sitt arbete upptät smut-
sade ner vilket husmodern eller någon annan i huset
fick fas med.

4. På bäbarnen hade under vintern en sovplats i
dagrummet som alltid var varmt. Den sovrumaren
lägo de merändels i ett veldat yttarrum, och stundom
även på loftet = vinden, men under uppsikt av mo-
dern. Ända till skolåldern fick pojkar och flickor ligga
i samma säng. Var det många barn i familjen
kunde ändå till fyra ligga tillräckligt, var sängens längd

var

bäddades i båda ändar och då fingo barnen ligga med
fötterna mot varandra. Ett sådant sätt att ligga
kallades "skaffpötte". Barnen lågo hos föräldrarna till
de voro fem, sex år.

Det minsta cuff oftast vid muddrens sida, men stuv-
den på hennes knä. De andra barnen placerades liksom
varstades vid bäddet.

I dagligstugan fingo barnen alltid leka. I ett min-
dre angränsande rum lekte mest om sommaren. I de
bästa rummen fingo de ej vara till de förenade med möb-
lerna såsom stolar och överdrag på soffor m. m. Ofta
hade de största barnen s. k. dverkskap där de hade sina
drevor med alla dess tillbehör. Barnens leksaker förva-
rades oftast i pappådor - eller blyglådor.

När barnet börja att gå, odlades liksom och då cyd-
des byxor om ersatte liksom och svep. Ett kunnigt li-
stygge fogs även även liksom en "kolt" som fastsattes
med bälte om livet. Dessa plagg användes till både

pojkar och flickor - vinter som sommaren. Barnen trälade sig oftast inna under vintern. Överlagget var ju kolt som även benämndes "klocka". Detta plagg kunde vara av vilken färg som helst. För barnmodern cykurnig sydde hon merändels barnkläder av begagnade bättre kläderpersedlar. Perittet var endast nakt upp och ned. Kolten hade sprund fram eller bak till för underlättandet av påtagningen och knäpptes med tvärra knappar. Skulle barnet ut en vinterdag togens gressare utarpå. Förklade användes även, detta syddes av mjukt tyg med två hängslen som gick över axlarna och korsades i ryggen och fastsattes i sidorna. Haklappar fanns alltid ty barnet drogade "saglade" alltid, och användes av pojkar såväl som flickor.

Spädbarnsmössan kunde användas länge. En sådan mössa var trekanfig och bands under hakan. Denna huvudbonad benämndes "kråko".

När barnet kunde stöja på fötterna på att stanna
på och kvar, men oftast var det kängor - dessa stöttade
de små benen bättre. När barnet kunde gå riktigt
håller stannsvinnarna upppe meddelst små gummiband
som knäppes i livet. Stängorna tillverkas av tunt
mjukt skinn och användes till "närorna" på dessa
vissa utslitna. Barnet kröp ofta på golvet och då
fick skudnen ta emot stöterna. I små barns skodon
knäpdes på marknader och i skobutiker. När större starkare
skor behövdes fick byskumakaren se dessa.

En yttre plagg till barnen användes en kappa och
mer lika för pojkar och flickor. Färgen på kapporna
varierade men mest grå som ej var så iakttaglig för plac-
kan, och stundom försedda med två rader knäppar. Två små
fickor fanns. Tyget dessa plagg var mjukt yllefyllt med
fuder av satin vid bröst och rygga.

När barnet var litet bestod klädet ex. slätt. Några
olikheter i pojkar och flickor kläder fanns ej.

endast

Ofkast byfades innerplaggen på spädbarnen varannan dag och tvättning av dessa plagg förekom en gång i veckan, vanligen på måndagen. Småbarnen hade alltid mer än en sopsättning kläder, oftast beröende på nåd därtill. Det var ej alla dagar överplagg användes. Särskilda söndagskläder hade de flesta småbarn och dessa kläder voro av något bättre kvalité än vardags. Sättet att kläda barnen i småsamhällegrupperna var något olika, allt efter nåd. Barn till sjöfver fick oftast sjömanskrage på sin hals.

Den första dräkten bars i ett par tre år. När barnet närmade sig småskolåldern ersattes den av en kappa för flickor och nuch för pojkar. Dessa plagg bevarade om livet med spårre fram till och gjordes på alla sätt mera praktiska.

Fid tre årsålder kunde barnet själva äta. I vardagslag ringa barnen ofta till bordet med de äldre personerna, men vid bjudningar ringo de ofta i köket.

ACC. N:R M. 13322: 9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

9

Det var brukligt att barnen fingo stå på golvet vid en stol då de åt. Barnen ville själv äta vid ett sådant bord än att sitta vid matbordet - de nåckte ju knappast upp. Föräldrarna voro ju överan med dem för en stund. En festtid var det mest brukliga matbordslaget, men mest åt barnet ur sin egen hand. Pratade barnen för sig själva vid bordet sade mormorn till dem "tjog och låt maten tappa munnen". Barnen, om de voro färdiga, fingo gå ifrån bordet innan de äldre, men oftast sitta barnen vid bordet långt efter. Barnen fingo stundom mat på ett sty arrmar hälls de sig ej fästa. Istället fingo barnen de bästa bitarna. Någon mat fick ej barnen lämnas - de gavs ej mera än de skulle äta upp. Modern uppmanade dem att äta upp allt ty det sista var "frivelbiter". Barnen fingo oftast den mat som huset åt. Äter och köror ingick ej i barnens kost. Sådenna ingick alltid smörgåsar och mjölk i stället. Barnen fick på många ställen

folk

både läsa före och efter maten. Före måltiden läste
så här: Gud välsigne maten! och efter måltiden, tack
gode Gud för maten. När barnen gingo från bordet
sade de tack för maten.

I månarna fingo ej alltid samma mat som de
vuxna. Stark mat var ej bra för en liten mage. I stället
för denna gavs sturringar. Gulor av kokta ägg gavs
redan ganska tidigt. Kaffe fick ej barnet, mjölk hade
företråde. När husmodern varit i handelsbutikerna
hade hon alltid en bit karameller med sig hem
till barnen, små små stora. Det var ej så många
sorters cötsaker då som nu och de benämndes oftast
karameller. Pulkragrisar och brunt socker ingick i des-
sa cötsaker. Det var alltid brukligt att laga hem de
kakor som gästerna ej äto upp på en bjudning — en be-
gravning t. ex. Dessa kakor emballerades i värde-
kanna som vid hemkomsten var av tvivelaktig kvalitet,
men dessa kakor vara ändå fina i en barns mun.

ACC. N:R M. 13322: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Barnets tvättning gick alltid i badningen och
föregick nästan dagligen. Tvättning utfördes med
en mjuk lapp och en mjuk tvål. När barnet skulle
tvätta sig själv fick det vara bra långt kvar i al-
dern, ty barn var alltid redo för tvättning-
puckar åtminstone. Tandvård var obekant på den tiden. När
barnet börjat skolan var lärarinnan oftast behjäl-
lig med någon litet lunda borttagande. Barnen badade
i en mindre balja v.d. Håret tvättades i tvål. Löss
hade knappast småbarn, ty lösen kunde ej skyla
sig i det tjurra håret. Lössarna parasiter inmatade sig
ej förrän skolåldern inträdde. Löss fjöddes med sabadill-
affika. Huvudet tvättades med mörkta medel och
en handduk bandes om när barnet lade sig kvällen.
Om morgonen var alla småbarn förgjorda. Små-
barn kunde äro som smyger, lada om tvättet var
tillräckligt varmt, men endast doppat. Barnen
kunde lära sig att säga "iför" när de var helt redo. Det

Första var nog när modern höll barnet över ett natt-
kär, sedan lärde det fort nog att sjåla ritta över en sådan
irrättfäring. När barnet hade feber blev det slött och
linnöst och då fick det ligga. Ett sjukt barn fick ej
ligga i samma säng som sina syskon, ty barnet fick
ej vemas. Om barnet råkat ut för någon mindre
skada omkade modern endast barnet samt bläste
på det skadade stället varpå allt var bra igen.

De vuxna lekte ofta med barnen. De fick
stå på faderns fötter varpå han gungade på detta
sätt. Pida nanka var även uttrycket för barnen.
När barnen blevo större lektes "pjätt" och "gömma"
spel "keule" o. s. v. För det större syskon fingo dessa
underhålla de mindre med dessa lekar.

Småbarnen och även sedan de kommit långt
in i skolåldern lekte alltid med dockor, både som-
mar som vinter. Leksaker av alla de slag kunde
kupas på marknader - Pryds marknad, Åkeri kunde

leksaker förpärdigades herrarna. En vanlig lek-
sak var en bleckdosa i vilken var en metallbit in-
lagd och hela denna inrättning fastsatt på ett skaff.
Munspel och flöjtar voro äro intressanta gåvor
från marknadsbesök. Om någon särskild leksaks-
butik fanns vet jag tyvliggen kunnat säga från
långt avlägsna trakter. Småland t. ex. Dessa små-
handelsverkstans försäljning gick till krångliggande
marknadsplatser och handelsbutiker. Tillverkningen
av dessa leksaker bedrevs som hushandnärning.

Småbarnen hade alltid böcker att se i. En
med de första var säkerligen H. B. G. boken, var
det förhållande barn kunde de nedan läsa vid fem
sex års ålder. Bilderböcker köptes alltid hem vid
marknadsbesöken.

Pågor berättade och visade sjunga alltid för barn-
nen. Fem som tre till familjen gjorde detta. Pödan
underhållning förekom husevackligt omvintet.

kvällarna, i kyrningarna, och alla farnijemed-
lemmarna hörde på.

När barnen marmade sig chuläldern skulle de
gå i söndagsskolan som tills av en lärarinnas och
någon annan bybo. Till kyrkan och missioner ku-
se skulle de även följa med när föräldrarna gick
dit. Det var dock ej alla barn som skulle gå eller
ville. Med barnen talades ofta om Gud som den
enaste barnavärnen. Föräldrarna förmanade
barnen att vara lydiga och snälla för Gud förde
allt vad de sade och iaktog vad de gjorde. Barnen
fingo även om söndagarna leka som vanligt. I ett
mera kristligt hem fingo barnen lära sig bönen som:
Gud om ha oss barnen kär, se till mig som liten
är, vart jag mig i världen vänder, står min lycka
i Guds händer. En annan bön: Gode Gud be-
vara oss, vår och cyckon. Hversader: Lyckan kommer,
lyckan går, den Gud älskar lyckan för.

Det var alltid mindre arbeten som barnen fingo utföra. Båra in ved, bruka i frädgården. Dessa plikter ålägo både pojkar och flickor. Ett lant-herr fingo barnen alltid följa ned på åkern att plocka mindre stenas samt vara behjälpliga att hålla häkarna.

Det som jag nu i ovanstående skrifvorn barnen berättar sig under min uppväxttid och husved-sakligast från lantherrnaren i bygden som jag haft mest beröring med. Barnen fingo upptat uppväxa under ganska primitiva förhållanden, både med mat, dryck och kläder. Barfota fingo barnen utgå till och med långt ut på hösten, flickora stundom utan byxor. Den korta kjolen skyddade barnen och längre upp. Bättre har det blivit för barnen i senare tid då allaherrn har i ekonomiskt hänseende välbeställt.